

פְּרִשְׁת וַיֵּצֵא

המקום ההוא

תפילת ערבית

בדרכו לחרון, עם שקיעת החמה, מגיע יעקב אבינו אל אתר לא ידוע ולן שם. המפגש עם המקום מתואר בפסוק הזה:

"וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בֵּא הַשָּׁמֶשׁ".
(בראשית כח, יא)

אין כאן שום רמז למשהו, שהוא יותר מאשר מפגש עם המקום שבו ילון בלילה. לא כך הבינו חז"ל. חז"ל קבעו בגמרא, שבמקום הזה עמד יעקב אבינו וייסד את תפילת ערבית. מקור דבריהם נובע מהשוואה לפסוק בירמיהו:

"וְאֵתָה אֶל תִּתְפַּלֵּל בְּעֵד הָעַם הַזֶּה וְאֶל תִּשָּׂא בְעֵדָם רִנָּה וּתְפַלֵּה וְאֶל תִּפְגַּע בִּי".
(ירמיהו ז, טז)

כאן ברור שפירוש המילה "תִּפְגַּע" הוא "תפציר". כלומר, ה' אומר לירמיהו הנביא: אל תפציר בי בתפילה למען העם הזה.

על פי זה, הביטוי "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם" אינו מבטא פגישה באתר אלא הפצרה (תפילה) במקום.

מה פירוש הפצרה במקום?

המילה "מקום" רומזת לקדוש ברוך הוא, שהוא מקומו של עולם, כפי שפירשו חז"ל במדרש רבה:

"וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם". אמר רבי אמי. מפני מה מכנים שמו של הקב"ה וקוראים אותו מקום?

שהוא מקומו של עולם ואין עולם מקומו. שנאמר: "הֲנֵה מְקוֹם אֲתִי". (שמות לג, כא)
 יוצא אפוא, שפירוש הביטוי "וַיִּפְגַּע בַּמְּקוֹם" יהיה, ויפציר (ויתפלל) בה'.
 במבט ראשון, נראה הפירוש מוזר. אך כשנעקוב אחרי המקורות, ניוכח בעומק
 חדירת חז"ל לכוונת הכתוב.

רמזים שתולים

הדוגמאות הבאות יראו, כי התורה דואגת לשתול רמזים מוקדמים המבשרים על
 התרחשויות שתבואנה מאוחר יותר. הרמזים האלה נראים כלא שייכים לסביבתם,
 היות והם מהווים יסוד למה שיתפתח בעתיד.
 דוגמה ראשונה.

בסוף פרק כו, מופיעים פסוקים הנראים כלא שייכים למקומם:

"וַיְהִי עֲשׂוֹ בֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת יְהוּדִית בַּת בְּאֲרִי הַחִתִּי... וַתְּהִי־מֵרַת
 רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבֶּקָּה".
 (בראשית כו, לד-לה)

בהמשך יתברר, כי הנתונים האלה הם חיוניים, ומכינים אותנו לקראת הבאות.
 בהמשך, נמצא את רבקה אומרת ליצחק:

"וַתֹּאמֶר רַבֶּקָּה אֶל יִצְחָק קִצְתִּי בְּחַיִּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת אִם לָקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת
 חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים".
 (בראשית כז, מו)

זו הייתה העילה הרשמית, שבגינה שולח יצחק את יעקב לארם נהרים:

"וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב... וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ: לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת פְּנֵעַן. קוּם לֶךְ
 פְּדָנָה אָרֶם... וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֶן אָחִי אִמְךָ".
 (בראשית כח, א-ב)

כלומר, התורה שתלה רמז מוקדם, שיכין אותנו למשהו משמעותי.
 דוגמה שנייה.

שמשון מגלה את סודו לדלילה, המגלחת את שער ראשו והורסת את מקור כוחו.

"וַתִּקְרָא לְאִישׁ וַתִּגְלַח אֶת שֵׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ וַתַּחַל לְעַנּוֹתוֹ וַיִּסָּר כְּחוֹ מַעֲלִיו...
 וַיֵּאחַזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת עֵינָיו... וַיֵּאסְרוּהוּ בְּנַחֲשֵׁתַיִם וַיְהִי טוֹחֵן בְּבֵית
 הָאֲסוּרִים".
 (שופטים טז, יט-כא)

הפסוק הבא מספק נתון שנראה שולי וזניח, אך למעשה הוא מבשר משהו שיהיה משמעותי מאוד בעתיד.

”וַיִּחַל שִׁעַר רֵאשׁוֹ לְצִמְחַת כְּאֲשֶׁר גָּלַח.” (שם, פסוק כב)

כלומר, מתחיל תהליך איטי של צמיחת שיער עוצמתי, שכאשר יבשיל, יביא להתרסקות האצטדיון על אלפי הפלישתים שבתוכו ושעל גגו. בהמשך אנו רואים, כי שמשון מתפלל לה', אוחז בעמודי הבית וממוטט אותם בכוח. סוד התעוררות כוחו המופלא אינו נובע רק מתפילתו, אלא בעיקר מן העובדה ששיער ראשו צימח מספיק כדי שההשראה האלוקית תשוב אליו. נשוב אל הנושא הראשי.

■ וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם

על יסוד ההקדמה הזאת, אנו רואים בתחילת הפרשה, כי המילה 'מקום', שתולה שלוש פעמים.

1. "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיִּלֶן שָׁם" – המפגש עם המקום.
  2. "וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרִאשְׁתּוֹ" – הכנת המקום לשימוש.
  3. "וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא" – השימוש במקום.
- לסיכום: 1 – מפגש. 2 – הכנה. 3 – שימוש.
- לכאורה, הייתה התורה יכולה לכתוב בפשטות: ויהי בדרך וישכב יעקב ויחלום... ללא אזכור המילה 'מקום'.

אולם אנו נראה, כיצד שלושת ההדגשות האלו של המילה 'מקום' על פי הסדר הזה, מהווים יסוד חשוב שעליו תיבנה מערכת רוחנית מקבילה. כאשר מתעורר יעקב משנתו, הוא בונה שלושה הדגשים רוחניים לשלושת יסודות המקום.

1. "וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנִכִּי לֹא יָדַעְתִּי." (כנגד – "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיִּלֶן שָׁם").

כלומר, אמנם אמש הפצרתי בתפילתי לה', שהוא המקום אך לא ידעתי שבאתר הזה הוא ייענה לתפילתי בחלום הסולם.

כעת, פירוש חז"ל לביטוי "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם", יתאים לפשט לשון הכתוב. יעקב מפציר בה' בתפילת ערבית, מבלי לדעת שה' ייענה לתפילתו בחלום הסולם.

2. "ויירא ויאמר מה נזרא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים... ויקח את האבן אשר שם מראשתי וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה". (כנגד – ויקח מאבני המקום וישם מראשתי).

כלומר, המקום הזה הוא לא כשאר המקומות, אלא בסיס להתגלות אלוקית. המקום ששימש כהכנה לשינה, הפך לבסיס לעבודת ה'.

3. "ויקרא את שם המקום ההוא בית אל". (כנגד – וישב במקום ההוא).

המקום שבו הוא שכב וישן, הופך לבסיס קבוע לעבודת ה'.

לסיכום. קיימים שלושה שלבים: 1 – התגלות ה'. 2 – הכנה לעבודת ה'. 3 – בסיס קבוע לעבודת ה'.

שלושת יסודות המקום החומריים הופכים לשלושה יסודות רוחניים נשגבים.

קיום הנדר

כעבור 34 שנים, חוזר יעקב אבינו יחד עם המשפחה שהקים, מארם נהריים לארץ ישראל. הוא מגיע אל המקום, בו חלם את חלום הסולם, כדי לקיים את הנדר. שוב מתגלה אליו ה', ושוב מדגישה התורה שלוש פעמים את המילה 'מקום'. גם כאן שלושת האזכורים על פי הסדר, מקבילים אל השלושה שצוינו לעיל.

1. "ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו". (בראשית לה, יג)

כלומר, כאן הייתה התגלות אלוקית במקום.

2. "ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו". (שם)

יעקב מכין את המקום לעבודת ה'.

3. "ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית אל". (שם)

יעקב מקדיש את הבית שבנה סביב המזבח לבסיס קבוע לעבודת ה'.

בהר ה' יראה

את השורשים הקדומים לשלושת ציוני המקום, אנו מוצאים באברהם אבינו, עת הגיע למקום עקדת יצחק בנו. גם כאן אנו מוצאים את אזכור המקום שלוש פעמים.

1. "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק". (בראשית כב, ד)

זה המפגש הראשון עם המקום באמצעות הראייה.

2. "ויבאו אל המקום... ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את העצים".

(שם, פסוק ט)

אברהם מכין את המקום לעבודת ה'.

(שם, פסוק יד)

3. "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראָה".

אברהם מקדיש את המקום לבסיס קבוע לעבודת ה'.

התמונה הולכת ומתבהרת. אנו נראה כיצד על פי אותו מתווה הולך ומתעצם גילוי השכינה בארץ. המתווה הוא סולם בעל שלוש דרגות, המראה בבירור עלייה בעוצמת ההתגלות האלוקית.

1. אברהם בהר המוריה – ה' שולח מלאך.

2. יעקב בחלום הסולם – ה' מתגלה בחלום.

3. יעקב בשובו לארץ – ה' מתגלה בנבואה ממשית.

אנו רואים פה הדרגתיות: 1 – מלאך. 2 – חלום. 3 – נבואה ממשית.

בנבואה הממשית, ה' קורא ליעקב בשם "ישראל", והיא מסתיימת בפסוק הזה:

(בראשית לה, יג)

"ויעל מעליו אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ".

הביטוי הזה "ויעל מעליו", מלמד שהתגלות ה' במקום הזה הייתה חיבור של ממש. חיבור המזכיר את הקדושה המשולשת.

(ישעיהו ו, ג)

"קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו".

כלומר, הדרגתיות בגילוי שכינה עד ל"מלא כל הארץ כבודו".

שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה

נשוב ונציין את הפסוק הזה בשלמותו.

"ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר ה' יִרְאָה".

(בראשית כב, יד)

פירוש הפסוק יהיה כך: ההר, שהוא המקום שאברהם קרא לו בשם: "ה' יראָה", הוא ההר שאליו אנו עולים היום לרגל, ליראות את פני ה'.
כעת נפתח לנו חלון להבנת מצוות העלייה לרגל שלוש פעמים בשנה אל המקום שבו בחר ה'.

"שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי ה' אֵלֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצְוֹת וּבְחַג הַשְּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת."
(דברים טז, טז)

מדוע שלוש פעמים?

שלושת הפעמים האלו, הם הם שלושת יסודות המקום המוזכרים לעיל, החוזרים ומופיעים פעם אחר פעם.

1. **חג הפסח – התגלות ה' בארץ מצרים בחצות הלילה.**

2. **חג השבועות – על מתן תורה נאמר:**

"בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה." (שמות ג, יב)

כלומר, על ידי קבלת התורה נסללה הדרך לעבודת ה'.

3. **חג הסוכות – הפיכת הסוכה לבית קבוע לעבודת ה', בצל השכינה וענני הכבוד, כדברי המשנה.**

"כֹּל שִׁבְעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סוּכָתוֹ קִבְעָה וּבֵיתוֹ עֵרָאִי." (סוכה ב, ט)

שוב מופיעים שלושת היסודות: 1 – התגלות (פסח) 2 – הכנה לעבודת ה' (שבועות) 3 – בסיס קבוע (סוכות).

מצד שני, בשלושת הרגלים אנו מעלים את המציאות בהדרגתיות לקרבן לה'.

1. **פסח – קרבן פסח, שהוא קרבן מן החי.**

2. **שבועות – מוסיפים גם מן הצומח שהיא מנחת חיטים.**

3. **סוכות – משלימים גם את הדומם שהוא ניסוך המים.**

אמור מעתה, התגלות השכינה מגיעה אל החי, הצומח ועד הדומם.

